

Безверха Ю.В., аспірант кафедри
конституційного та міжнародного права НАВС

Правові гарантії забезпечення права на інформацію

Правові гарантії забезпечення права на інформацію закріплені в Конституції України, а саме в статтях 34 і 32 Основного Закону. Зокрема, ст. 34 Конституції визначає право на свободу слова та право на інформацію, згідно з яким: кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; кожен має право вільно збирати,

зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір[1].

Щодо законодавчих гарантій, які повинні закріплювати основи інформаційної системи України, давати нормативну характеристику інформації і її видів, визначати права і обов'язки суб'єктів інформаційних відносин, юридичний режим роботи з інформацією, - подібний закон в Україні сьогодні діє. Закон України «Про інформацію» закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності.

Закон встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу та суспільство від неправдивої інформації.

Враховуючи тенденцію до інтеграції української правової системи із правовими системами розвинутих країн, доцільно створювати загальні механізми реалізації права людини на інформацію та його захисту. До таких можна віднести положення частини 4 ст. 55 Конституції України, котре встановлює, що “кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна”.

До організаційно-технічних заходів, насамперед, потрібно віднести стан комунікацій у нашій країні. Якщо системі комунікацій бракує демократизму, немає і гарантій для здійснення права на отримання і розповсюдження інформації. Стимулюючи розвиток на основі нової інформаційної технології відповідної інфраструктури, є можливість перетворити проголошену Конституцією ідею у реальність.

Зі створенням нових баз даних (таких, як бази даних про населення, житловий і нежитловий фонди, автомобільний транспорт, працевлаштування тощо) відпадає необхідність обміну даними; це полегшить надання відповідей на звернення, виключить дублювання.

Право громадянина на інформацію є свого роду право-гарантією; встановлення і реальне перетворення у життя даної юридичної можливості буде означати суттєве досягнення у підвищенні правової захищеності особистості взагалі. Тільки вільна циркуляція у соціальних зв'язках дозволить громадянину не залежати так сильно, як це було раніше, від державних структур і поряд із економічною самостійністю (право власності) буде створювати більш повні правові гарантії всебічного задоволення його інтересів.

Інформація справді відіграє першочергову роль у реалізації прав і свобод людини. Наприклад, право власності не може бути повноцінно реалізованим за умов невизначеності, відсутності необхідних знань.

Таким чином, реально здійснюване конституційне право на інформацію виконує важливі функції у життєдіяльності людини. До того ж із посиленням у нашому суспільстві демократичних норм і інститутів роль цього права і міра

його впливу на реалізацію інших прав буде зростати. Незаконне і безпідставне обмеження таких прав зумовлює послаблення механізму забезпечення свободи особистості у цілому. Розширення і посилення його надійності у реалізації сприятиме закріпленню юридичного положення громадянина, підвищуватиме упевненість людини у власних силах, забезпечуватиме найбільш повне задоволення його інтересів, у чому, власне кажучи, і полягає головна цінність прав і свобод.

У науковій літературі прийнято поділяти гарантії прав і свобод людини на загальносоціальні та спеціальні. Загальносоціальне гарантування особистих, політичних та будь-яких інших прав людини передбачає сукупну дію об'єктивних і суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію, усунення можливих причин неналежного здійснення і захист від порушень правових можливостей людини. К. Поппер підкреслив, що навіть у суспільстві, де права людини загалом поважаються, вони є приводом для постійного тиску громадян на уряд, щоб змусити його діяти відповідно до стандартів прав людини, які існують у розвинених країнах і є підставою формування політичної системи суспільства та встановлення стандартів політичної легітимності. Таким чином, у соціальному середовищі, на думку О. Петришина, можна побачити реальні показники ефективності права [2, с. 23].

Водночас за умов, коли права систематично зневажаються, прагнення їх захисту в суспільстві стають революційною силою. У даному аспекті спеціальні (юридичні) гарантії покликані забезпечити дієвість загальносоціальних гарантій, через фіксування і визначення загальнообов'язкових механізмів (способів - засобів, методів і прийомів) реалізації, охорони й захисту прав і свобод людини.

Отже, загальнообов'язкового характеру загальносоціальні гарантії набувають у силу існування права. Тому тільки сукупна інституціоналізація правових і загальносоціальних гарантій спроможна забезпечити найсприятливіші умови, за яких законодавчо закріплений статус громадянина одночасно став би його і фактичним соціальним станом. Через дієвий механізм забезпечення прав і свобод кожна держава конститується як демократична і права. Надійне забезпечення права суб'єктів безперешкодно формулювати, пропагувати і практично реалізувати різноманітні теорії, ідеї, погляди, які стосуються будь-яких аспектів життя, сприяє утвердженню відкритості суспільства. У результаті інституціоналізації гарантій прав людини маємо законодавче закріплення усіх необхідних елементів механізму практичного здійснення людиною своїх правових можливостей через мережу організаційних структур (публічну владу та об'єднання громадян). Реалізація цих можливостей в умовах розбудови відкритого суспільства означає фактичне здійснення свободи дотримання своїх переконань, а також свободи пошуку, одержання та поширення достовірної інформації будь-якими засобами і будь-де. За К. Поппером, важливо, щоб ті політичні та ідеологічні концепції, яких дотримується держава, не були проголошені як єдино правильні та загальнообов'язкові. Не володіючи потрібними знаннями (об'єктивною інформацією про предмети навколишнього світу та їх взаємодію), громадянин ніколи не зможе належним чином оцінити діяння органів публічної влади чи

прийняти будь-яке правильне рішення [3].

Враховуючи інтеграцію України до Європейської Спільноти, необхідно забезпечити правовими засобами доступ громадян до інформації шляхом вдосконалення механізму його реалізації.

Список використаних джерел

1. Конституція України / Верховна Рада України: офіц. вид. - К. : 2014. - 104 с.
2. Петришин О. Соціально-юридична природа права / О. Петришин // Право України. - 2012. - № 1,2. - С. 15-23
3. Карл Попер Відкрите суспільство та його вороги. Том. 1 / Переклад з англ. О.Коваленка. - К.: Основи, 1994. - 444с.